

Opowiem Ci o wolności

Zysk i Ska
Poznań 2012

*Najnowsza powieść Wacława Holewińskiego zapada w pamięć. To po prostu świetnie skrojona narracja, sugestywnie odzwierciedlająca losy dwu bohaterek – konspiratorek Narodowych Sił Zbrojnych, a potem Narodowego Zjednoczenia Wojskowego – formacji do dziś demonizowanych przez mainstream. Napisa-
na z nerwem, znajomością faktów, ale także psychologii i obyczajowości, chwyta czytelnika za serce. Nieczęste to zjawisko w polskiej literaturze współczesnej”.*

Tomasz Zbigniew Zapert

Opis

Fabuła powieści to dzieje dwóch bohaterek. W jednej części książki Maria Nachtman opowiada o Walentynie Stempkowskiej, a w drugiej Walentyna przedstawia losy Marii. W ten sposób powstają ich biografie paralelne. Bohaterki wiele łączy – ich przygoda wojenna zaczyna się, gdy są młodymi, niespełna osiemnastoletnimi dziewczynami. W obu przypadkach rolę pośredników w nawiązaniu kontaktu z podziemiem pełnią bracia bohaterek. Autor podkreśla, że wstąpienie dziewczyn do NSZ nie miało charakteru politycznego, było raczej decyzją etyczną i wynikało z patriotyzmu. Holewiński pokazuje, na czym polegała praca łączniczek, z jakim wiązała się ryzykiem i jakich cech wymagała od bohaterek. Obszernie przedstawia ich zaangażowanie w pomoc różnym ludziom – także w dzieło pomocy Żydom. Rzetelnie przedstawia dramatyczne losy Wali, która, po wpadce, trafia do obozu w Ravensbrück. Autor przekonuje również, że decyzja obu kobiet o zaangażowaniu w działalność niepodległościową po zakończeniu wojny wynikała z podobnych przestanków jak podjęcie walki z Niemcami. Holewiński starannie i ze znawstwem oddaje realia działalności podziemnej po wojnie, opisuje metody działania nowej władzy i no-

wego aparatu represji. Sugestywnie przedstawia sytuację aresztowania każdej z bohaterek, opisuje przesłuchania i tortury, jakim je poddawano. Nie ukrywa niewygodnych faktów, pisze o tym, że wielu mężczyzn załamywało się w czasie śledztwa, tym bardziej podkreśla więc heroizm kobiet, które nie wydały nikogo. Obie bohaterki trafiają do kobiecego więzienia w Fordonie. Drobiazgowo opisano w książce więzienne realia a także działania komunistycznej władzy, która przedstawiała więźniarki jako współpracowniczki gestapo. Maria została ukazana jako buntowniczką, która w drodze do więzienia, na stacji kolejowej śpiewa „Marsz Mokotowa”, zadając kłam rządowej propagandzie. Autor podkreśla dzielność więźniarek i ich odwagę oraz determinację w bronienu swej własnej godności. Symbolem obrony wewnętrznej wolności są w więzieniu m.in. lekcje angielskiego lub urządzony w więzieniu „bal” sylwestrowy. W końcowych partiach książki autor rzeczowo pokazuje sytuację obu kobiet po wyjściu z więzienia – ich biedę, niemożność znalezienia pracy, społeczne napiętnowanie, z którym nieustannie musiały się zmagać. Obie stały się obywatelkami drugiej kategorii.

Informacje dodatkowe

Autor w postłowie do książki i w wywiadach ujawnia źródła, z których czerpał: „brat Marii Nachtman, Jerzy opowiedział mi jej historię. Informacje o Walentynie Stempkowskiej zaczerpnąłem z nagrania zrealizowanego dla „Karty” przez pana Jana Kułaka w 1991 r. Podobnie jak przy innych moich książkach o podziemiu korzystałem z pomocy, konsultacji Leszka Żebrowskiego. Ale chcę to bardzo mocno podkreślić, że ta książka to powieść, więc rzeczywistość często przeplata się tam z fikcją, prawda miesza się z moim widzeniem, z moją interpretacją i zdarzeń, i oceną rzeczywistości”.

Tematy do dyskusji

- Czy powieść HOLEWIŃSKIEGO opowiada o wolności, czy raczej o zniewoleniu?
- Czy można powiedzieć, że autor dokonuje uwznioślenia swych bohaterów, stawia im literacki pomnik?
- Jaki obraz PRL wyłania się z powieści?
- W jakim sensie można mówić o dokumentalnym wymiarze powieści?
- Co nowego do obrazu żołnierzy wyklętych wnoszą powieści HOLEWIŃSKIEGO?

Warto przeczytać

Po „Lamencie nad Babilonem” i „Nie tknął mnie nikt”, „Opowiem ci o wolności” to trzecia książka HOLEWIŃSKIEGO dotycząca tematu żołnierzy niezłomnych. Czwarta to obszerna powieść „Honor mi nie pozwala”. W pierwszej opowiedziano losy Tadeusza Danilewicza, Komendanta Głównego NZW, w drugiej dzieje kapitana Jana Morawca, a w czwartej został przedstawiony Stanisław Ostwind, najwyższy rangą dowódca pochodzenia żydowskiego w polskim podziemiu.

Poleca

Wojciech Feliks Kudyba – polski poeta, krytyk, historyk literatury. Profesor nadzwyczajny w Katedrze Literatury Współczesnej UKSW. Współzałożyciel grupy poetyckiej „Topoi”.

